

การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ
ที่สร้างขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5

นางสาว รุ่ง สุจินันท์กุล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-923-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**THE STUDY FOR CONSERVATION CONCEPT OF CHINESE SHRINES IN BANGKOK
: BETWEEN THE REIGN OF KING RAMA I AND KING RAMA V.**

Miss Roong Suchinukul

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A The Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture in Architecture**

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-923-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนใน
กรุงเทพมหานคร ที่สร้างขึ้น ช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5

โดย

นางสาว รุ่ง สุจินันท์กุล

ภาควิชา

สถาปัตยกรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นขวัญ กาญจนนัฐติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รองศาสตราจารย์ พรพรรณ จันทโรนานนท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

รองคณบดีฝ่ายวิจัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ สัจกุล)

รักษาราชการแทนคณบดี

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

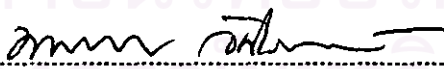
ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ผุสดี ทิพทัส)

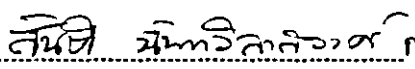
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นขวัญ กาญจนนัฐติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ พรพรรณ จันทโรนานนท์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฉันทวิลาตวงศ์)

รุ่ง สุจินต์กุล : การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพมหานคร
 ที่สร้างขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. บัณฑิต ภาณุจันต์วิจิตร,
 อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ. พรวรรณ จันทโรภานนท์ , 272 หน้า. ISBN 974-334-923-5

ศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่กำเนิดจากศาสนาเต๋าและชาวเชื้อจีนบ้าน ที่มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อ
 ชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานชาวจีนในไทยมาเป็นระยะเวลาชานาน และเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประเพณีที่มีความ
 สวยงาม มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งเป็นศาสนสถานจีนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยและ
 ประเทศจีนด้วย จึงถือได้ว่าศาลเจ้าเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง

ดังนั้นจึงทำให้งานวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนใน
 กรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 โดยมุ่งเน้นในเรื่องสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเป็นหลัก
 วิจัยจะเริ่มต้นจากการศึกษาทฤษฎี หลักการ และกฎหมายการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา
 และจุดกำเนิดของศาสนสถานประเภทนี้ทั้งที่ประเทศจีนและไทย จากนั้นก็ทำการสำรวจศาลเจ้าจีนของทั้ง 5 กลุ่ม
 ภาษาที่สร้างขึ้นในช่วงดังกล่าวในกรุงเทพฯทั้งหมด และนำข้อมูลจากการสำรวจมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ประเด็นหลัก 4
 ประการ คือ บทสรุปของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม , หัวใจหรือเอกลักษณ์สำคัญของศาลเจ้า , บทสรุปของปัญหา
 โดยรวม และการประเมินคุณค่าอาคาร สุดท้ายก็นำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเป็นแนวความคิดและแนวทางในการอนุรักษ์
 ศาสนสถานประเภทนี้

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางของการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแนวความคิดที่เหมาะสม เนื่องจาก
 ศาลเจ้าเป็นโบราณสถานที่ยังมีการใช้งานอยู่ โดยมีแนวโน้มไปในทางอนุรักษ์มากกว่าพัฒนาเพราะศาลเจ้ายุคนี้ถือเป็น
 สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่ามากซึ่งไม่สามารถหาหรือสร้างทดแทนขึ้นใหม่ได้ ซึ่งแนวทางการอนุรักษ์นี้จะเป็นการรักษา
 คงสภาพเดิมและฟื้นฟูส่วนที่เสียหายหรือเปลี่ยนแปลงจากการใช้งานในอดีต ส่วนการพัฒนาคือการเปิดโอกาสให้มี
 การปรับปรุงในบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องต่อการใช้งานในปัจจุบัน แต่จะต้องอยู่ในขอบเขตที่ก่อให้เกิดผลเสียต่ออาคาร
 ถิ่นน้อยที่สุด โดยที่แนวทางการอนุรักษ์ศาลเจ้าในภาพรวมจะมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. ทำการขึ้นทะเบียนศาลเจ้าที่มีคุณค่าสูงเป็นโบราณสถาน
2. ทำการสร้างความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกที่เห็นในคุณค่าของโบราณสถาน รวมทั้งปลูกฝัง
 ทศนคติที่ถูกต้องต่อการอนุรักษ์แก่เจ้าของศาลเจ้าและผู้สักการะ
3. ทำการจัดตั้งหน่วยงานหลักในการดูแลงานอนุรักษ์ และพัฒนาด้านข้อมูลความรู้ของศาลเจ้า
 โดยรวม
4. ทำการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการศาลเจ้า
5. ทำการศึกษาพัฒนาในเรื่องข้อมูลความรู้และวิชาช่างที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมจีน
6. ทำการตรวจสภาพและดำเนินงานอนุรักษ์ศาลเจ้า โดยที่จะต้องคงหัวใจอันสำคัญของศาลเจ้าทั้ง
 6 ประการ คือ องค์รูปเคารพ , สัญลักษณ์ทางสิริมงคลหรือศิลปกรรมตกแต่งอาคาร , การวาง
 ผังบริเวณ , ที่วางและบรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์ , พิธีกรรมทางศาสนา และรูปแบบทาง
 สถาปัตยกรรม
7. ทำการวางแผนการดูแลรักษา

ภาควิชา.....สถาปัตยกรรมศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติติ.....รุ่ง สุจินต์กุล.
 สาขาวิชา.....สถาปัตยกรรม.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....2542.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

417 4156725 : MAJOR ARCHITECTURE

KEY WORD : Architectural conservation / Chinese shrine

ROONG SUCHINUNKUL : THE STUDY FOR CONSERVATION CONCEPT OF CHINESE SHRINE IN BANGKOK : BETWEEN THE REIGN OF KING RAMA I AND KING RAMA V. THESIS ADVISOR : ASSIST.PROF. PINRAJ KHANJANUSTHITI, Ph.D. THESIS COADVISOR : ASSO. PROF. PORNPAN JONTARONANONT. 272 pp. ISBN 974-334-923-5

Chinese shrine is the place of worship originated from Taoist and folk beliefs that influenced oversea Chinese and Chinese descendant in Thailand for a long time. It has beauty, sacredness and uniqueness that follow the traditional Chinese architecture. Furthermore, shrine is the oldest Chinese religion architecture in China as well as in Thailand, therefore Chinese shrine is considered to be valuable architecture worthy for conservation.

The main objective of this research is to set up the conservation concept of Chinese shrine in Bangkok constructed between the reign of King Rama I and King Rama V, emphasizing on the architectural and work of art conservation. The research method started from the study in theory, principle, technique and law of conservation as well as the study on the history and the development of Chinese shrine. The next step is to survey all of the Chinese shrines of five ethnics in Bangkok, which constructed during these reigns. Four important issues, then, are analyzed namely the architectural style, the essence and identity of Chinese shrine, the analysis of the problems and the architectural value evaluation. Finally, to set the concept and guidelines conservation.

The main concept for conservation derived from the study is the conservation and development approach because Chinese shrine is a living monument. However, in the emphasis is more on conservation because of the high architectural value of the shrine that cannot be reproduce if loss. The conservation principle is the preservation and the protection of the original elements, and the restoration of decayed parts. The development approach is allowed to add-on and change in some elements to accommodate the present usage, with the minimum damage to the original parts. The guidelines for the conservation of the Chinese shrine are:

1. To evaluate the value of the shrines for listed.
2. To encourage the worshipers and owner 's understanding and appreciation of historic building and to promote the attitude of appropriate conservation.
3. To set up a main organization for conservation and knowledge development.
4. To develop the administration and management of Chinese shrine.
5. To study and develop the knowledge of Chinese architecture, work of art and craftsmanship.
6. To investigate the building and to carry out the appropriate conservation work. Six essences of Chinese shrine: deity image, fortunate symbol or decorative art, planning arrangement, sacred space and atmosphere, religion ceremony and architectural style must be retained.
7. To set up a suitable maintenance program.

ภาควิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์ ตามมือชื่อนิติศ รัง สิบพันหก
สาขาวิชา สถาปัตยกรรม ตามมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา 2542 ตามมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม
.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รศ. ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัชชิตี ที่ให้ความรู้และแนะแนวทางในเรื่องราวของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม รวมทั้งให้คำปรึกษาและข้อคิดเห็นในการวางขั้นตอนการทำวิจัยครั้งนี้อย่างดีมาโดยตลอด และ รศ. พวพรรณ จันทโรนานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้ข้อมูลความรู้ในเรื่องสถาปัตยกรรม ประเพณี ศาสนาและความเชื่อของชาวจีนอย่างมากมาย และขอขอบคุณ ผศ. ดร. สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ , รศ. อรศิริ ปาณินท์ และ ศ. ผุสดี ทิพทัสน์ ที่ให้ข้อมูล ความรู้ และข้อแนะนำต่างๆ ในการทำวิจัย นอกจากนี้ขอขอบคุณกรมศิลปากร , สมาคมกวีวงศ์แห่งประเทศไทย , สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย , สมาคมชกเกียนแห่งประเทศไทย , มูลนิธิช่วยเด็กดอง , ผู้ดูแลและเจ้าของศาลเจ้าทุกแห่งที่ให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี และเนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจาก ทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย และทุนจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ มารดา (นาง ภักวรา สุจินันท์กุล) และ อา (นายประกอบ แซ่หยาง) ที่ช่วยในการสื่อสารและแปลบทความภาษาจีนให้ผู้วิจัย รวมทั้งสนับสนุนในด้านการเงิน และขอขอบคุณ พี่ชาย และน้องสาวที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือผู้วิจัย เสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของโครงการ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 วิธีการศึกษา	4
1.6 นิยามคำศัพท์และข้อตกลงที่ใช้ในการวิจัย	5
2 ทฤษฎีการอนุรักษ์	6
2.1 คำนิยามและความหมาย	6
2.2 หลักการและแนวทางอนุรักษ์	8
2.2.1 หลักการและแนวทางการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม	8
2.2.2 หลักการและแนวทางการอนุรักษ์ศิลปกรรมตกแต่งอาคาร	11
2.3 ระดับการอนุรักษ์	12
2.4 กฎหมายการอนุรักษ์	13
2.5 ขั้นตอนการอนุรักษ์	14
3 การศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และข้อมูลเบื้องต้นอื่น ๆ	16
3.1 ข้อมูลทางศาสนาและสถาปัตยกรรมทางศาสนาในจีน (อย่างสังเขป)	16
3.1.1 ศาสนาและลัทธิต่าง ๆ ต้นกำเนิดแห่งการสร้างศาสนสถานของชาวจีน	16
3.1.2 ประเภทของศาสนสถานจีนในประเทศจีน	22
3.1.3 ประวัติการสร้างศาสนสถานและพัฒนาการของรูปแบบในประเทศจีนโดยสังเขป	22
3.2 ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของศาสนสถานจีนในประเทศไทย	29
3.2.1 การตั้งถิ่นฐานของคนจีน และกลุ่มภาษาชาวจีนในกรุงเทพฯ	31
3.2.2 อิทธิพลทางศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อของคนจีนในประเทศไทย	37
3.2.3 ประวัติการสร้างศาสนสถานจีนในไทย	39
3.2.4 ประเภทของศาสนสถานในกรุงเทพฯ	40
3.3 ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ	41
3.3.1 มุลเหตุในการสร้างศาลเจ้าจีนในไทย	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.3.2	43
3.3.3	44
3.3.4	46
4	48
4.1	48
4.2	83
4.2.1	83
-	84
-	86
-	96
-	117
-	126
4.2.2	144
-	144
-	146
-	146
-	148
-	148
5	150
5.1	150
5.1.1	150
5.1.2	154
5.2	164
5.3	182
6	197
6.1	197
6.2	201
6.2.1	202
6.2.2	203
6.2.3	205
6.2.4	216
6.2.5	226
6.2.6	227
6.2.7	229
6.2.8	230
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	231

สารบัญ (ต่อ)

รายการอ้างอิง.....	หน้า
บรรณานุกรม.....	233
ภาคผนวก.....	237
ภาคผนวก ก.....	239
ภาคผนวก ข.....	239
ภาคผนวก ค.....	248
ภาคผนวก ง.....	253
ประวัติผู้วิจัย.....	260
	272

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง

	หน้า
1 ตารางการเปรียบเทียบแนวทางประเมินคุณค่าของประเทศอิตาลีกับแนวทางของกรมศิลปากร.....	187
2 คำนำของเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคุณค่า.....	193
3 การประเมินคะแนนของศาลเจ้าที่เป็นกรณีศึกษา.....	194
4 ตารางการพิจารณาคุณค่าของโบราณสถานประเภทสิ่งก่อสร้างเดี่ยว ของกรมศิลปากร.....	246
5 ตารางการพิจารณาคุณค่าของโบราณสถานประเภทกลุ่มของสิ่งก่อสร้าง ของกรมศิลปากร.....	247

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. ตัวอย่างการสร้างตุสานตามอิทธิพลของลัทธิขงจื้อของชาวจีนในอดีต	20
2. วิหารแห่งสวรรค์	24
3. มังแสดงองค์ประกอบพื้นฐานของศาลเจ้าและวัดจีน	26
4. รูปตัดของวัดฟูกงสี แสดงถึงส่วนประกอบที่สำคัญของอาคาร ฐาน และหลังคา	26
5. รูปแบบหลังคามรดกฐาน 9 แบบ ของจีน	27
6. โครงสร้างเสาและค้ำยัน พร้อมส่วนประกอบต่าง ๆ	28
7. ลายเส้นแสดงถึงค้ำยันแบบต่าง ๆ	28
8. เครื่องค้ำยันชายคาในสถาปัตยกรรมจีน	29
9. แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนชาวจีน ในสมัยกรุงธนบุรี	32
10. แผนที่เขตกรุงเทพฯ และธนบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 แสดงตำแหน่งชุมชนชาวจีน	34
11. แผนที่ประเทศจีนแสดงบริเวณที่อยู่ดั้งเดิมของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย	37
12. ภาพชาวจีนนั่งเล่นหมากลุกในศาลเจ้า ซึ่งเขาใช้เป็นที่พักปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน	45
13. การแสดงจิวในศาลเจ้า	46
14. แผนที่เขตกรุงเทพฯ และธนบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 แสดงตำแหน่งศาลเจ้า	50
15. แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าโจวซือกง	51
16. มังหลังคา (ศาลเจ้าโจวซือกง)	51
17. มังอาคาร (ศาลเจ้าโจวซือกง)	52
18. แบบรูปด้าน ด้านหน้าของอาคารแบบสมบูรณ (ศาลเจ้าโจวซือกง)	52
19. รูปด้านหน้าของศาลเจ้าโจวซือกง	52
20. แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าเกียนอันเกง	53
21. มังหลังคา (ศาลเจ้าเกียนอันเกง)	53
22. มังอาคาร (ศาลเจ้าเกียนอันเกง)	54
23. รูปตัดตามขวาง (ศาลเจ้าเกียนอันเกง)	54
24. รูปด้านหน้าของศาลเจ้าเกียนอันเกง	54
25. แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าแม่กวนอิม	55
26. มังหลังคา (ศาลเจ้าแม่กวนอิม)	55
27. รูปด้านของศาลเจ้าแม่กวนอิม	55
28. มังอาคาร (ศาลเจ้าแม่กวนอิม)	55
29. แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าชำโน	56
30. มังหลังคา (ศาลเจ้าชำโน)	56
31. มังอาคาร (ศาลเจ้าชำโน)	56
32. รูปด้านของศาลเจ้าชำโน	56
33. แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าโรงเกือก	57
34. มังหลังคา (ศาลเจ้าโรงเกือก)	57
35. รูปตัดตามยาว (ศาลเจ้าโรงเกือก)	57
36. มังอาคาร (ศาลเจ้าโรงเกือก)	58
37. รูปตัดตามขวาง (ศาลเจ้าโรงเกือก)	58
38. รูปด้านศาลเจ้าโรงเกือก	58

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
39 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าปู่เจ็ยเปี้ย	59
40 ผังอาคาร (ศาลเจ้าปู่เจ็ยเปี้ย)	59
41 ผังหลังคา (ศาลเจ้าปู่เจ็ยเปี้ย)	59
42 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าปู่เจ็ยเปี้ย	59
43 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าบ้านหม้อ	60
44 ผังอาคาร (ศาลเจ้าบ้านหม้อ)	60
45 ผังหลังคา (ศาลเจ้าบ้านหม้อ)	60
46 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าบ้านหม้อ	60
47 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อเสือ	61
48 ผังหลังคา (ศาลเจ้าพ่อเสือ)	61
49 ประตูทางเข้าศาลเจ้า (ศาลเจ้าพ่อเสือ)	61
50 ผังอาคาร (ศาลเจ้าพ่อเสือ)	62
51 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าพ่อเสือ (ปัจจุบัน)	62
52 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าพ่อเสือในอดีต	62
53 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ	63
54 ผังหลังคา (ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ)	63
55 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ	63
56 ผังอาคาร (ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ)	63
57 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าเจ็ด	64
58 ผังหลังคา (ศาลเจ้าเจ็ด)	64
59 ผังอาคาร (ศาลเจ้าเจ็ด)	64
60 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าเจ็ด	64
61 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าเชียงกง	65
62 ผังหลังคา (ศาลเจ้าเชียงกง)	65
63 ผังอาคาร (ศาลเจ้าเชียงกง)	65
64 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าเชียงกง	65
65 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าเล่าปุ่นเต่ากง	66
66 ผังหลังคา (ศาลเจ้าเล่าปุ่นเต่ากง)	66
67 ผังอาคาร (ศาลเจ้าเล่าปุ่นเต่ากง)	67
68 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าเล่าปุ่นเต่ากง	67
69 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าซิดเซียม้า	68
70 ผังหลังคา (ศาลเจ้าซิดเซียม้า)	68
71 รูปตัดอาคาร (ศาลเจ้าซิดเซียม้า)	68
72 ผังอาคาร (ศาลเจ้าซิดเซียม้า)	69
73 รูปด้านโรงเจชิงเฮงตั้ว	69
74 รูปด้านศาลเจ้าซิดเซียม้า	69
75 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าไต้ชงกง	70
76 ผังหลังคา (ศาลเจ้าไต้ชงกง)	70

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
77 มังอาคาร (ศาลเจ้าไต้ซงกง)	71
78 รูปตัด (ศาลเจ้าไต้ซงกง)	71
79 ศาลเจ้าฮั่วเพ็งโก้วตึ้ง	72
80 โถงด้านหน้าวิหารหลักและบรรยาศภายในศาลเจ้า (ศาลเจ้าไต้ซงกง)	72
81 รูปด้านหลังและด้านข้างของส่วนมุขนิชฮั่วเคี้ยวปอเด็กเซียงตึ้งเดิม	72
82 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าแม่ทับทิม	73
83 มังหลังคา (ศาลเจ้าแม่ทับทิม)	73
84 มังอาคาร (ศาลเจ้าแม่ทับทิม)	74
85 รูปตัดศาลเจ้าแม่ทับทิม	75
86 รูปด้านประตูชั้นที่ 2 (ศาลเจ้าแม่ทับทิม)	76
87 การตกแต่งผนังวิหารหน้า และอาคารด้านข้างของวิหารหน้า (ศาลเจ้าแม่ทับทิม)	76
88 วิหารหน้าก่อนการอนุรักษ์ (ศาลเจ้าแม่ทับทิม)	76
89 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าไทฮั่ว	77
90 มังหลังคา (ศาลเจ้าไทฮั่ว)	77
91 มังอาคาร (ศาลเจ้าไทฮั่ว)	77
92 รูปด้านหน้าศาลเจ้าไทฮั่ว	77
93 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้าเจียวเอ็ง	78
94 มังหลังคา (ศาลเจ้าเจียวเอ็ง)	78
95 รูปด้านหน้าของศาลเจ้าเจียวเอ็ง	78
96 มังอาคาร (ศาลเจ้าเจียวเอ็ง)	79
97 ประตูทางเข้าวิหารหน้า (ศาลเจ้าเจียวเอ็ง)	79
98 บรรยาศภายในศาลเจ้า (ศาลเจ้าเจียวเอ็ง)	79
99 แผนที่แสดงที่ตั้งของศาลเจ้ากงจิ้งถ้ง	80
100 มังหลังคา (ศาลเจ้ากงจิ้งถ้ง)	80
101 มังอาคาร (ศาลเจ้ากงจิ้งถ้ง)	81
102 แบบดั้งเดิมของศาลเจ้ากงจิ้งถ้ง	81
103 รูปด้านของศาลเจ้ากงจิ้งถ้ง (วิหารหน้า)	82
104 รูปด้านหน้าของวิหารหลัก (ศาลเจ้ากงจิ้งถ้ง)	82
105 สถาปัตยกรรมแบบพื้นบ้านทางตอนใต้ของจีน (วัดเล่งจิวโก้วยี่)	83
106 การเปรียบเทียบแสดงความคล้ายคลึงของสถาปัตยกรรมจีน ในอาคารหลายประเภท	83
107 ตัวอย่างตำแหน่งที่ตั้งของศาลเจ้าในกรุงเทพฯ 3 แบบ	85
108 แผนผังของทิศที่สัมพันธ์กับหลักของหยินและหยาง	87
109 ลานโล่งด้านหน้าของกลุ่มอาคารทั้งหมด	88
110 ลานโล่งภายใน	89
111 ภาพแสดงลำดับการเข้าถึงและตำแหน่งของวิหารหลักที่เป็นอาคารที่สำคัญที่สุด	89
112 มังชื่อเทอเขียนแบบต่าง ๆ	90
113 มังชานเทอเขียนแบบต่าง ๆ	90
114 มังแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า	90

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
115 ตัวอย่างผังหลังคาศาลเจ้าในกรุงเทพฯ ที่แสดงลักษณะที่แตกต่างกัน 4 แบบ	91
116 รูปแบบผังบริเวณศาลเจ้าและการขยายตัว	92
117 ภาพตัวอย่างผังบริเวณศาลเจ้าที่แสดงถึงประโยชน์ใช้สอย และสะท้อนถึงคติจักรวาลทั้ง 5 ประการ	94
118 อาคารหลักและอาคารประกอบของศาลเจ้า	94
119 ผังแสดงตำแหน่งรูปเคารพในวิหารหลัก	95
120 เทพเจ้าจำนวนมากในศาลเจ้า	96
121 วิหารรองที่ประดิษฐานป้ายวิญญาณ	96
122 รูปด้านวิหารหน้าแสดงสัดส่วนอาคารในประเภทที่ 1 และ 2	97
123 ภาพแสดงการไล่ขนาดและความสูงของอาคารในศาลเจ้า	97
124 ลักษณะของผนังด้านหน้าวิหารหน้า	98
125 การตกแต่งผนังด้านหน้า แบบที่ 1	98
126 ภาพตัวอย่างแสดงลักษณะการจัดวาง pattern การตกแต่งวิหารหน้าในแบบที่ 1	99
127 ภาพตัวอย่างแสดงลักษณะการจัดวาง pattern การตกแต่งวิหารหน้าในแบบที่ 1 (แบบพิเศษ)	99
128 ภาพตัวอย่างแสดงลักษณะการจัดวาง pattern การตกแต่งวิหารหน้าในแบบที่ 2	100
129 ประติมากรรมปูนปั้นบนสูงและประติมากรรมลอยตัวเขียนสี	101
130 ประติมากรรมปูนปั้นบนต่ำเขียนสี	102
131 ประติมากรรมปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบ	102
132 จิตรกรรมเขียนสีบนปูน	102
133 จิตรกรรมเขียนสีบนหินขัด	102
134 รูปแสดง "คู่ขัน" แบบต่างๆ ที่มีความหมายถึงธาตุทั้ง 5	103
135 รูปแบบต่างๆ ของผนังปิดหน้าจั่วของศาลเจ้าในกรุงเทพฯ	103
136 จิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่อง 24 ยอดกตัญญูที่ศาลเจ้าเกียนอันเกง	104
137 ผนัง screen partition ที่ตกแต่งอย่างสวยงาม	105
138 ฐานประตูทางเข้าแบบที่ 1 ที่วางอยู่กลางแนวแกนของอาคาร	105
139 ฐานประตูทางเข้าแบบที่ 2 ที่วางอยู่สองข้างของแนวแกนอาคาร	106
140 การเจาะประตูทางเข้าอาคารและวิหารหน้า	106
141 ส่วนประกอบและการตกแต่งประตูทางเข้าวิหารหน้า	107
142 ประตูทางเข้าวิหารหน้าที่เขียนรูปเขียนวาง	107
143 ภาพขยายประตูแสดงถึงโครงสร้างและลักษณะของกลอนประตูแบบจีน	108
144 ประตู ฐานของวิหารหน้า	109
145 ประตูเปิดสู่วิหารหลัก	109
146 ประตูเปิดสู่โถงเทพลำดับรอง	109
147 ประตูคู่ที่ชานบาลานโล่งกลาง	109
148 ประตูสู่ลานโล่งด้านข้าง	109
149 ผังแสดงตำแหน่งประตู	110
150 แบบขยายประตู	110
151 การตกแต่งส่วนบนของประตูและ partition wall แบบต่างๆ	110
152 หน้าต่างวงกลมลวดลายต่างๆ	111

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
153 หน้าต่างสี่เหลี่ยม	111
154 ช่องลมเหนือประตูรูปแบบต่างๆ	112
155 รูปแบบหลังคาแบบต่างๆ ที่พบในศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ	113
156 การตกแต่งส่วนต่างๆ ของหลังคาวิหารหน้า	115
157 รูปแบบการตกแต่งหลังคาแบบทางเหนือของจีน	115
158 การตกแต่งหลังคาวิหารหน้ารูปแบบต่างๆ	116
159 การตกแต่งไม้ปิดชายคา	117
160 โครงสร้างฐานราก	117
161 การประกอบโครงสร้างด้วยระบบถอดประกอบ	118
162 รูปแบบเสาและฐานเสาแบบต่างๆ ที่พบในการสำรวจ	119
163 การตกแต่งเสาประเภทต่างๆ	120
164 ผังอาคารแสดงตำแหน่งเสาที่สำคัญในศาลเจ้าจีน	120
165 รูปตัดแสดงส่วนประกอบโครงสร้างหลังคา	121
166 รูป perspective โครงสร้างหลังคา	121
167 ลักษณะโครงสร้างหลังคาแบบต่างๆ	122
168 โครงสร้างหลังคาที่ประกอบเข้ากันด้วยระบบถอดประกอบ โดยการบากและทำเดือย	122
169 ค้ำยันรูปหัวมังกร	123
170 ฝ้าเพดาน	123
171 กระเบื้องมุงหลังคาประเภทต่างๆ	123
172 ส่วนประกอบและขั้นตอนการมุงหลังคา	124
173 ขั้นตอนการมุงกระเบื้องหลังคา	124
174 โครงสร้างหลังคาที่มีการตกแต่งแบบที่ 1	125
175 โครงสร้างหลังคาที่มีการตกแต่งแบบที่ 2	126
176 โครงสร้างหลังคาที่มีการตกแต่งแบบที่ 3	126
177 ภาพตัวอย่างลวดลายและเรื่องราวการตกแต่ง ตามแบบศิลปกรรมพื้นฐาน 8 ประเภท	129
178 ประติมากรรมรูปเคารพในแบบต่างๆ	131
179 แทนบูชาแบบต่างๆ ในศาลเจ้า	135
180 โต๊ะบูชา	135
181 เครื่องตกแต่งที่ใช้แสดงฐานะองค์เทพ	136
182 กลองและระฆัง	136
183 แผ่นศิลาจารึก	136
184 ป้ายชื่อศาลเจ้า	136
185 ป้ายคำกลอนสิริมงคล	137
186 ไซค์หรือสิงโตคู่	137
187 เทียนกงถึง	137
188 เตาเผากระดาษ	137
189 โคมไฟ	137
190 ตัวอย่างงานศิลปกรรมที่มีความงดงามของศาลเจ้าในกรุงเทพฯ	139

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
191 ศิลปกรรมประดับกระเบื้องลายนูนต่ำ.....	140
192 ศิลปกรรมประดับกระเบื้องลายนูนสูง.....	140
193 ศิลปกรรมประดับกระเบื้องแบบประติมากรรมลอยตัว.....	140
194 ภายลายเส้นแสดงการตัดภาชนะแบบต่าง ๆ ในศิลปกรรมการประดับกระเบื้อง.....	143
195 ผังแสดงสัตว์ประจำทิศของจีนที่มีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น.....	145
196 สระเสื่อสระมังกร.....	145
197 โครงสร้างหลังคาที่ตกแต่งด้วย "บัวแขวน" และความโดดเด่น ในเรื่องศิลปกรรมของศาลเจ้าจีนฮกเกี้ยน.....	146
198 ศาลเจ้าตระกูลเงิน ที่เมืองกวางโจว.....	147
199 ภาพเปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรมศาลเจ้าชาวจีนกวางตุ้งในประเทศจีนและไทย.....	147
200 การปูกระเบื้องมุงเป็นรูปหลังคาขนาดเล็ก ครอบเหมือนผนังปิดหน้าจั่ว.....	148
201 ตัวอย่างภาพสีริมวงกลมมากมายที่ใช้ประดับโต๊ะบูชา.....	152
202 ตัวอย่างขลุ่ยส่วนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในไม้บรรทัด "ตู้ป้อจี้".....	153
204 "วิถีแห่งดวงวิญญาณ" ในสถาปัตยกรรมทางศาสนาชั้นสูงที่เมืองจีน.....	155
205 ผังแสดงทางเดินของศาลเจ้าจีน.....	156
206 ที่วางอันศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้า.....	158
207 แสดงธรรมชาติจากลานโล่งภายในอาคาร.....	159
208 บรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์จากแสงสีเหลืองของเทียนและตะเกียง.....	159
209 ภาพชาวจีนประกอบพิธีเช่นไหว้ที่ศาลเจ้า.....	163
210 พญายมทำด้วยกระดาดในเทศกาลเทศกาล.....	163
211 ภายลายเส้นแสดงปัญหาความชื้นในผนัง.....	165
212 ปัญหาความชื้นในผนัง.....	165
213 ปัญหาความชื้นในผนังอาคาร.....	166
214 การต่อเติมหลังคาในส่วนลานโล่งภายในอาคาร ตามรูปแบบที่ 1.....	168
215 การต่อเติมหลังคาตามรูปแบบที่ 2 และ 3.....	168
216 การต่อเติมหลังคาในส่วนลานโล่งด้านหน้าและลานโล่งภายในตามรูปแบบที่ 3.....	168
217 ปัญหาการสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่อาคารเดิม โดยมีรูปแบบที่ขัดแย้งกับอาคารเดิม.....	169
218 รูปแบบอาคารใหม่ที่สร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน.....	170
219 ภาพตัวอย่างปัญหาการเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมในอาคาร.....	171
220 ศิลปกรรมสมัยใหม่ที่เกิดจากอิทธิพลของช่างในปัจจุบัน.....	172
221 ปัญหาความชื้นและการทรุดโทรมตามกาลเวลา.....	172
222 ปัญหาความชื้นที่เกิดกับจิตรกรรมฝาผนัง.....	172
223 ศิลปกรรมและโครงสร้างหลังคาไม้ที่ถูกทำลายโดยน้ำฝนจากหลังคาที่ชำรุด.....	172
224 ปัญหาของศิลปกรรมที่ถูกทำลายโดยค้างคาว.....	173
225 ปัญหาการระบายอากาศ.....	174
226 ปัญหาการเลือกใช้โคมไฟที่มีรูปแบบสมัยใหม่ซึ่งขัดแย้งกับตัวอาคารเก่า.....	175
227 รางระบายน้ำรูปปลา.....	175

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
228 ภาพเปรียบเทียบแสดงปัญหาการทำลายทัศนียภาพอาคาร จากการตั้งรั้วแผงลอย	179
229 ตัวอย่างการอนุรักษ์หลักฐานข้อมูลของรูปแบบผังบริเวณที่แท้จริงและสมบูรณ์	205
230 ตัวอย่างแสดงการจัดพื้นที่จอดรถภายในศาลเจ้า	206
231 รูปแบบการขยายผังอาคารทางด้านข้าง	207
232 รูปแบบการขยายผังอาคารทางด้าน	208
233 ตัวอย่างการขยายออกด้านหลังของผังทุกแบบ	208
234 ตัวอย่างผังของสถาปัตยกรรมจีนที่แสดงการขยายตัวตามลิกออกไปด้านหลัง	209
235 ตัวอย่างการต่อเติมหลังคาในส่วนทานโถ่งภายในที่มีความสวยงามและสอดคล้องกับอาคารเดิม	210
236 ภาพตัวอย่างการต่อเติมหลังคา	213
237 ตัวอย่างโคมไฟที่มีความเหมาะสมกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของศาลเจ้า	215
238 ตัวอย่างการบันทึกรูปภาพและตำแหน่งความชำรุดของศิลปกรรมเป็นลายเส้น	217
239 ตัวอย่างการจัดวางตำแหน่งภูมิสถาปัตยกรรมในศาลเจ้าจีน	226
240 ตัวอย่างการจัดภูมิสถาปัตยกรรมในศาสนสถานในประเทศจีน	227
241 ตัวอย่างการจัดภูมิสถาปัตยกรรมที่วัดเล่งเน่ยยี่	227
242 รูปแบบการติดตั้งพัดลมและเครื่องดูดอากาศที่ไม่สร้างความรบกวนแก่อาคารเก่า	229
243 รูปตัดตามขวางแสดงระบบโครงสร้างแบบเสาและคานวัด	249
244 รูปด้านอาคารที่มีระบบท่อนทุง	250
245 ภาพลายเส้นแสดงส่วนประกอบของโถ้วกั๋ง	250
246 รูปแบบของเจดีย์ในประเทศจีนเปรียบเทียบกับสถูปของอินเดีย	252
247 ภาพแสดงอาณาจักรทั้งสามทางคติจักรวาลวิทยาของพุทธศาสนา	256
248 ผังอาคารแสดงคติความเชื่อจักรวาลวิทยาทางพุทธศาสนาในลำดับการเข้าถึงอาคาร	256
249 ภาพแสดงการวางอาคารและตำแหน่งของอาคารที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของวัดจีนในกรุงเทพฯ	257
250 ผังวัดเล่งเน่ยยี่แสดงถึงอาคารหลักตามแนวกนและอาคารประกอบอื่นๆ	258
251 ผังแสดงตำแหน่งรูปเคารพในวิหารหน้า	258
252 ผังแสดงตำแหน่งรูปเคารพในวิหารหลัก	259